

פרשת ויחי תש"ע
"יעקב אבינו לא מת"

בראשית פרק מט פסוק לג

וַיִּכַּל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת בְּנָיו וַיֹּאמְרוּ רְגֵלָיו אֶל הַמָּטָה וַיִּגְוַע וַיֹּאמְרוּ אֶל עַמּוּי:

רש"י

ויאסף רגליו - הכניס רגליו: **ויגוע ויאסף** - ומיתה לא נאמרה בו, ואמר רבותינו ז"ל יעקב אבינו לא מת:

רשב"ם

ויאסף רגליו - הכניסן במיטתו, כי עד עתה היה יושב כדכת' וישב על המיטה, ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו. ולהגיד בא הכתוב חיבתו של יעקב שנתן הק' בו כח עד עת גויעה:

רמב"ם

ויגוע ויאסף - ומיתה לא נאמרה בו, ואמר רבותינו (תענית ה' א') יעקב אבינו לא מת, לשון רש"י. ולדעת רבותינו, הרי יעקב הזכיר מיתה בעצמו (לעיל מח' כא) הנה אנכי מת והיה אלהים עמכם. ואולי לא ידע הוא בנפשו, או שלא רצה לתת כבוד לשמו. וכן (להלן נ' טו)

ויראו אחי יוסף כי מת אביהם, כי להם מת הוא, או שלא ידעו הם בזה כלל. וענין המדרש הזה כי נפשות הצדיקים צרורות בצרור החיים, וזו תחופף עליו כל היום, לובשת לבושה השני שלא יפשטנה ערומה, כיעקב, או תתלבש לעתים מזומנות. ויובן הענין הזה במסכת שבת (קנב ב') ובמסכת כתובות (קג א'):

מסכת תענית דף ה' ע"ב

רב נחמן ורבי יצחק הוו יתבי בסעודתא, אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק: לימא מר מילתא! אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן: אין מסיחין בסעודה, שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה. בתר דסעוד אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: יעקב אבינו לא מת. - אמר ליה: וכי בכדי ספדו ספדניא וחנטו חנטייא וקברו קברייא? - אמר ליה: מקרא אני דורש, שנאמר (ירמיהו ל') ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים - אף הוא בחיים.

רש"י

שמא יקדים קנה - כשיוציא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה, ונכנס בו המאכל ומסתכן, ולפיכך לא אומר לך כלום, מאכל ומשתה הולך דרך הושט. **הכי גרסינן: לימא לן מר מידי** - ולא גרסינן חד לחבריה. **לא מת** - אלא חי הוא לעולם. **בכדי** - וכי בחנם ספדו ספדיא וחנטו חנטיא דכתיב ביה (בראשית נ') ויחנטו (אותו) ויספדו (לו). **מקרא אני דורש** - והאי דחנטו חנטיא - סבורים היו שמת. **מה זרעו בחיים** - כשהוא מקבץ את ישראל מארץ שבים - החיים הוא מקבץ, שהן בשבי, שהמתים אינן בשבי. **אף הוא בחיים** - שיביאנו בגולה כדי לגאול את בניו לעינינו, כמו שמצינו במצרים: וירא ישראל וגו', ודרשינן: ישראל סבא, ודחנטו חנטיא - נדמה להם שמת, אבל חי היה.

תוספות

יעקב אבינו לא מת - וכן משמע דכתיב ויגוע ולא כתיב וימת כדמפרש בסוטה (דף יג.) גבי מעשה דחושיים.

בראשית רבה - פרשה סה סימן ט

א"ר יהודה בר סימון אברהם תבע זקנה אמר לפניו רבון העולמים אדם ובנו נכנסין למקום ואין אדם יודע למי מכבד מתוך שאתה מעטרו בזקנה אדם יודע למי מכבד, א"ל הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך הוא מתחיל, מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב זקנה וכיון שעמד אברהם נתן לו זקנה, ואברהם זקן בא בימים, יצחק תבע יסורין אמר לפניו רבון כל העולמים אדם מת בלא יסורים מדת הדין מתוחה כנגדו מתוך שאתה מביא עליו יסורים אין מדת הדין מתוחה כנגדו, אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך אני מתחיל, מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב יסורין וכיון שעמד יצחק נתן לו יסורים ויהי כי זקן יצחק ותכהין, יעקב תבע את החולי אמר לפניו רבון העולמים אדם מת בלא חולי ואינו מיישב בין בניו, מתוך שהוא חולה שנים או שלשה ימים הוא מיישב בין בניו, אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך הוא מתחיל (בראשית מח) ויאמר ליוסף הנה אביך חולה, א"ר לוי אברהם חידש זקנה, יצחק חידש יסורים, יעקב חידש חולי, חזקיהו חידש חולי, שיתרפא, אמר לו העמדת אותנו עד יום מותו אלא מתוך שאדם חולה ועומד חולה ועומד הוא עושה תשובה, אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך אני מתחיל, הה"ד (ישעיה לח) מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלותו ויחי מחליו, א"ר שמואל בר נחמן מכאן שהיה בין חולי לחולי חולי כבד משניהם.

מסכת סוטה דף יג ע"א

כיון שהגיעו למערת המכפלה, אתא עשו קא מעכב, אמר להן: (בראשית מט /לה/) ממרא קרית הארבע היא חברון - ואמר רבי יצחק: קרית ארבע - ארבע זוגות היו: אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה, איהו קברה ללאה בדידה, והאי דפייש דידי הוא. אמרו ליה: זבינתה. אמר להו: נהי דזביני בכירותא, פשיטותא מי זביני? אמרו ליה: אין, דכתיב: (בראשית ט) בקברי אשר כריתי לי, וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק: אין כירה אלא לשון מכירה, שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה. אמר להו: הבו לי איגרתא, אמרו ליה: איגרתא בארעא דמצרים היא. ומאן ניזיל? ניזיל נפתלי, דקליל כי איילתא, דכתיב: (בראשית מט) נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר, א"ר אבהו: אל תקרי אמרי שפר אלא אמרי שפר. חושים בריה דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה, אמר להו: מאי האי? ואמרו ליה: קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים. אמר להו: ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון? שקל קולפא מחייה ארישיה, נתרן עיניה ונפלו אכרעא דיעקב, פתחינהו יעקב לעיניה ואחיד. והיינו דכתיב: (תהלים נח) ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב: (בראשית כז) למה אשכל גם שניכם יום אחד, ואע"ג דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא. ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא הוה מעסקי ביה? והכתיב: (בראשית ט) וישאו אותו בניו ארצה כנען! אמרו: הניחו לו כבודו במלכים יותר מבהדיוטות.

רש"י

קא מעכב - שלא יקברוהו שם. **אמר** - קרית ארבע שמה שאינה מחזקת אלא די זוגות הא דא"ר יצחק לאו מלתא דעשו היא אלא גמרא קאמר ליה למימר טעמא דעיכובא דודאי כן הוה כדברי עשו שאינה מחזקת אלא ח' קברים. **איהו** - יעקב. **קברה ללאה בדידה** - בחלק המגיעו כדכתיב ושמה קברתי את לאה. **זבינתיה** - כשמכרת הבכורה. **נהי דזבינתי לבכורתי** - ולא אטול פי שנים אלא כמוהו. **פשיטותא מי זביני** - חלקי בחלק פשוט לא מכרתי. **א"ל אין** - פשיטותיך נמי זבנת חלקך במערה זו לגמרי שכך אמר אבינו בשעת מיתה אשר כריתי לי ואין כירה אלא לשון מכירה כמו ואכרה לי בחמשה עשר כסף (הושע ג). **הבו איגרתא** - הראו שטר מכירה. **יקירן אודניה** - כבדו אזניו משמוע. **מאי האי** - למה אינכם קוברין אותו. **שקיל גולפיה** - מקל כמו גולפי טובי בלע מאבימי בערכין (דף כב). **ואי לא איעסק ביה יוסף אחיו מי לא הוה מייעסקי ביה** - כלומר היאך הניחוהו אחיו ליוסף ליטול לו את השם לבדו של קבורת אביהם וכי פרקו מעליהן העול ולא חשו לו ואם לא נתעסק בו הוא הם לא היו עסוקין בו והכתיב וישאו אותו בניו אלמא אף הם היו עסוקין במשאו וקבורתו ומסקנא כתיב אחרי קברו את אביו תלה הכתוב בו שהוא היה עיקר הדבר. **אמרו** - אחיו ביניהן הניחו לו להתעסק בו כנגד כולנו. **כבודו** - של אבינו במלך יותר מבהדיוטות שיוסף מלך הוא.

מי חשילוח – פרשת ויחי

ויאסוף רגליו אל המטה איתא בגמ' יעקב אבינו לא מת, הענין בזה כי ענין מיתה הוא השתנות האדם מעוה"ז לעוה"ב, ויעקב כל אותן שנים שהיה במצרים הטעימו השי"י טיפה חיים מעין עוה"ב ע"כ נאמר עליו לא מת כי לא נשתנה במותו כלום, וע"ז מסמיך תיכף הגמ' כל האומר רחב רחב מיד נקרי ומסיק שם הגמ' בידעה ומכירה, ולזה היא סמיכות הגמ' להראות כי כמו שנמצא בעניני עוה"ז חמדה שנשאר קבוע בלב האדם, כן הי' הטפה חיים שנקבע בלב יעקב אבינו בעת אשר נטף בו השי"י נשאר בו קבוע גם אח"כ, ע"כ לא יתכן להאמר בו לשון מיטתה רק כאדם שפושט מלבושיו ולובש בגדים אחרים וזה ענין הפסוק אז יבקע כשחק אורד, יבקע הם אותיות יעקב וגם אותיות קבוע, והבן:

מי חשילוח – פרשת וזאת הברכה

לפני מותו, כי מרע"ה הי' המובחר שבכל הנפשות, וביום מותו נשלם בשלימות היאות לו כמ"ש בן מאה ועשרים שנה אנכי היום היינו שביום הזה נשלם בשלמות הגמור כי כל אחד נשלם בזמן מיוחד יעקב אבינו נשלם בעת שירד למצרים ואותן הי"ז שנים שחי במצרים היו מעין עוה"ב ומרע"ה נשלם ביום מיתתו, ואז ברך אותם, ובטח הי' הברכה על אופן היותר טוב לפני ישראל:

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.